

VU Research Portal

De zeventiende eeuw is goud én koud

Lievens, Johan

published in

De Standaard
2019

document version

Publisher's PDF, also known as Version of record

[Link to publication in VU Research Portal](#)

citation for published version (APA)

Lievens, J. (2019). De zeventiende eeuw is goud én koud. *De Standaard*, 30-31.
https://www.standaard.be/cnt/dmf20190915_04610122

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal ?

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

E-mail address:

vuresearchportal.ub@vu.nl

opinie & analyse

Geschreeuw over de 'Gouden Eeuw' is politici onwaardig, zeker historici als Mark Rutte en Bart De Wever, vindt **JOHAN LIEVENS**. 'Hun kritiek slaat nergens op.'

De zeventiende eeuw is goud én

JOHAN LIEVENS

Wie? Docent staatsrecht aan de VU Amsterdam en onderzoeker aan de KU Leuven.
Wat? De 'Gouden Eeuw' als museum anders benaderen is geen ontkennig, maar een erkenning van de geschiedenis.

Het Amsterdam Museum kondigde vorige week aan de term 'Gouden Eeuw' niet meer te zullen gebruiken. Volgens het museum dekt de term de lading van de zeventiende eeuw niet. De inkt van het persbericht was nog niet droog of het schuim stond Vlaamse en Nederlandse politici al op de lippen. 'Wat een onzin!' Triest! Mark Rutte en Bart De Wever, leiders van de grootste partijen in noord en zuid, klonken unisono in hun veroordeling. Politiek is dat mogelijk de juiste snaar om te bespelen. Inhoudelijk slaat hun kritiek nergens op.

Om te beginnen: dit is geen kwestie die politieke agenda's moet domineren. Het gaat hier om de keuze van een historisch museum om het grote publiek te confronteren met een breder perspectief op de geschiedkundige wortels van de welvaart, de kunst en de wetenschap, waar we – ondanks alles – terecht trots op zijn. Nieuwe inzichten en een dieper historisch begrip brengen, dat moet Rutte en De Wever, beiden historici van opleiding, toch als muziek in de oren klinken?

Niemand wil een deel van de geschiedenis uitwissen. Wel wil het Amsterdams Museum 'andere perspectieven op de zeventiende eeuw mogelijk maken' door afstand te doen van de term 'Gouden Eeuw'. Dat is een uitdaging waar ik zelf ook op bots. Ik betrapte mezelf er onlangs op dat ik mijn Amsterdamse studenten iets te makkelijk voorschotelde hoe 'hun' Nederlandse en 'mijn' Belgische voorouders in de zestiende eeuw in hetzelfde rijk woonden. Voor een aanzienlijk deel van de studenten gaat dat verhaal niet op: hun voorouders woonden elders in de wereld, in het beste geval als burgers

van een ander land, in het slechtste als slaven of 'handelswaar' van 'onze' voorouders.

Waar is het verhaal van 'inclusief nationalisme' als je meteen in een kramp schiet zodra een poging wordt gedaan het vanzelfsprekende, westerse perspectief op onze geschiedenis te verbreden? Waar is het verhaal dat 'wij allemaal' Vlaming of Nederlander zijn, als je bij het bestuderen van de geschiedenis van onze naties alleen oog wilt hebben voor het goud en niet voor de mensen die ervoor geruild zijn? Mensen van wie sommige

achterkleinkinderen vandaag ook Nederlander zijn.

Mark Rutte zet de zaken op hun kop als hij aangeeft dat er 'misschien ook minder fraaie dingen zijn gebeurd in de Gouden Eeuw' en dat, 'als die er zijn, ze ook benoemd mogen worden'. De scherpte waarmee hij het Amsterdam Museum bekritiseert en de voorwaardelijke wijs waarop hij over de 'mogelijke' wantoestanden uit de zeventiende eeuw spreekt, getuigen niet van veel bereidheid om dat verleden met open vizier onder ogen te komen.

Het alternatief is nochtans eenvoudig: erken het Goud en de – soms erg donkere – roetafdrukken waarmee het bevuurd is. Nederland en België hebben een geschiedenis met prachtige én schandelijke elementen. De zeventiende eeuw is Goud én koud.

Ik stel voor dit soort discussies een eenvoudige driedeling voor, waarbij we er telkens op uit zijn een zo genuanceerd mogelijk verhaal te vertellen, met oog voor het individuele leed, zonder groteske veralgemeningen.

Een expo in de Hermitage, in het kader van de Gouden – oeps, zeventiende eeuw. © belga

Houd op met salafisme te vergoelijken

Wie salafisme witwast, zoals Othman El Hammouchi onlangs deed in deze kolommen, plaatst zichzelf buiten de rechtsstaat, schrijft **LEO NEELS**. Zo iemand verdient geen forum, niet op scholen en ook niet in de krant.

NRC Handelsblad en **Nieuwsuur** (NOS) brachten het lesmateriaal van de Nederlandse Koranscholen uit, dat de radicale salafistische islam promoot (*DS 12 september*). Zo leren kinderen vanaf de leeftijd van tien jaar er dat mensen met een andere religieuze overtuiging de doodstraf verdienen, net zoals holebi's of moslims die een buur een fijne kerst toewensen. Of nog, dat jongens hun ogen moeten neerslaan wanneer ze een meisje kruisen, of dat van dieven de hand wordt afgehaakt of nog, dat overspeligen worden gestenigd.

In een opiniestuk (*DS 13 september*)

kwam Othman El Hammouchi op voor de 'vrije meningsuiting voor Koranscholen', met een pleidooi tegen de 'criminalisering van onpopulaire, maar orthodoxe islamitische doctrines', en tegen 'de ongewenste beknotting en bemoeienis vanuit de overheid' tegen vrije opinies over homoseksuele trekkingen, buitenechtelijke relaties en de verhoudingen tussen man en vrouw.

Zijn stuk wast de radicaalste lezing van de islam wit en rust, net zoals zijn boek *Lastige vragen, de knoop in de westerse ziel* op een radicale opvatting van godsdienstvrijheid als vrijbrief voor salafisme. Hoewel hij de indruk wil wekken te redeneren binnen onze normen, staat zijn discours er totaal buiten.

In ons rechtsbestel zijn fundamentele rechten niet absoluut: alle fundamentele rechten kunnen beperkt worden, zowel volgens de Grondwet (art. 19) als het Europees Mensenrechtenverdrag (art. 9). De vrijheid

Het burgerlijk gezag gaat voor op het kerkelijke, en de overheid moet deze radicale religieuze opvattingen bestrijden

van godsdienst bestaat maar binnen de rechtsstaat, niet erbuiten of erboven. Daaruit vloeit voort dat uitspraken die men religieus wil legitimeren, altijd onderworpen zijn aan juridische beperkingen. Godsdienst kan dus geen rechtsbron zijn.

De radicale leerstellingen die in de Koranscholen worden onderwezen, en die in de reportages werden geopenbaard, overschrijden bestaande rechtsregels. Zo verbiedt het discriminatierecht om mensen te discrimineren vanwege hun geslacht of geloof. En meningsuitingen die oproepen tot

haat of geweld zijn strafbaar.

Over holebi's, ongelovigen of personen die anderen een fijne kerst toewensen bevelen dat ze de doodstraf verdienen, of over dieven dat men hen de hand moet afhakken, staat buiten de rechtsstaat en suggereert dat de islam geweld rechtvaardigt naast het geweldsmonopolie van de staat. Zulke bestraffingen zijn een misdrijf en de oproep ertoe valt buiten de vrijheid van meningsuiting: godsdienst is geen rechtvaardigingsgrond om een misdrijf te plegen of om zulke uitingen te doen.

Ook bij ons worden grote inspanningen geleverd door imams, zoals Khalid Benhadou, om deze radicale salafistische stroming binnen de islam aan te klagen. Het Coördinatieorgaan voor de dreigingsanalyse (Ocad) kwalificeert die salafistische islam terecht als gevaarlijk en verontrustend. Ze wordt nochtans wekelijks in tientallen Koranscholen in het land onderwezen,

koud

1. Labels, symbolen en termen kun je wijzigen

Harvard Law School had tachtig jaar lang een wapenschild dat gebaseerd was op dat van de familie Royal. Die familie verdient, behalve als sponsor van de eerste leerstoel aan de rechtsfaculteit van de Universiteit van Harvard, een plaats in geschiedenisboeken als voorbeeld van extreem wrede uitbaters van suikerplantages.

'Traditie', en dat je het logo al tachtig jaar gebruikt, bleken ook voor Harvard geen overtuigende argumenten om vast te houden aan het familieschild van een man die in periodes van droogte liever zijn paarden te drinken gaf dan zijn 'slaven'.

Ook tegen die wijziging werd ingebracht dat ze zou leiden tot het ontkennen of uitwissen van geschiedenis. Het tegendeel is waar: het logo heeft een plaats in de context van een tentoonstelling, van een herdenkingsmoment en van een geschiedenisboek, zonder dat je als universiteit het met bloed besmeurde logo moet handhaven. Dezelfde aanpak werkt voor straatnamen en titels van museumcollecties.

2. Standbeelden kun je verplaatsen

Standbeelden van Koning Leopold II vind je in heel België. Als we van oordeel zijn dat het niet langer past Leopold II publiekelijk te eren – en daar zijn genoeg argumenten voor – moeten we die beelden durven weg te halen. Niet met een beeldenstorm die het verleden wil uitwissen, maar door ze te verplaatsen naar een museum waar ze in hun context kunnen worden geplaatst, vergezeld van de nodige duiding.

onder het mom van de godsdienstvrijheid. Daartegen moet de overheid krachtig optreden, maar in Vlaanderen hebben we zelfs nog geen begin van zulk beleid.

Voorts impliceert de scheiding van kerk en staat geen verbod voor de overheid om radicale islamopvattingen fors te bestrijden, zoals El Hammouchi in zijn apologie van het salafisme beweert. Ze houdt zelfs in dat het burgerlijk gezag altijd voorgaat op het kerkelijke, en overheden moeten de radicale opvattingen die onder het mom van godsdienstvrijheid beleiden worden, overeenkomstig de Grondwet en het EVRM, bestrijden.

De scheiding van kerk en staat is, tot slot, ook een scheiding van kerk en buitenlandse staat. Moskeeën, imams en Koranscholen moeten binnen het rechtsbestel opereren, ze kunnen niet vanuit andere staten worden opgezet of gefinancierd. Ook dat moet krachtig aangepakt worden.

Hoe kun je bij het bestuderen van onze geschiedenis alleen oog hebben voor het goud en niet voor de mensen die ervoor geruild zijn?

3. Gebouwen laat je staan, maar voorzie je van duiding

Niemand wil Amsterdam afbreken. Of het Centraal Station van Antwerpen. Je bezorgt de Congolees of de door de West-Indische Compagnie geketende 'slaaf' geen gerechtigheid door wat met hun bloed en zweet is gebouwd, te vernietigen. Je bezorgt hen een begin van erkenning door hun bouwwerken met symbolen en teksten van duiding te voorzien.

Het gaat er daarbij niet om ons een collectief, zwaar schuldgevoel op de hals te halen of onze nationale trots uit te hollen. Ik ben waanzinnig trots op de pracht van Antwerpen-Centraal en de Amsterdamse binnenstad. Het gaat er wel om die schoonheid in een eerlijk, historisch perspectief te plaatsen. Dat een historisch museum daartoe stappen wil zetten, kunnen we alleen maar aanmoedigen. Van politici-historici verwacht ik beter dan dat ze zo'n debat kapen om op buikgevoel te surfen.

LEO NEELS
Hoogleraar
Media- en
Communicatierecht
KU Leuven en UAntwerpen.

COLUMN

NIALL FERGUSON

GELD IS MACHT, OOK DIGITAAL

Bijna heel mijn leven lang waren er drie manieren om te betalen: contant, met een cheque of met een kaart. Maar als u naar Peking gaat, zult u weinig van die transacties zien. Bijna iedereen gebruikt zijn telefoon en de digitale betaalsystemen van de twee grootste Chinese technologiebedrijven, Alibaba en Tencent.

En dat doen ze niet alleen in Peking. De Chinese manier van betalen verspreidt zich door heel de wereld. Dat is volgens mij een belangrijker gegeven dan de Chinese dominantie van de 5G-telecommunicatie.

Sinds Richard Nixon in 1971 de laatste koppeling tussen de dollar en het goud verbrak, draait de wereld op fiduciair geld (geld dat zijn waarde niet ontleent aan een schaarse grondstof, zoals goud). Dankzij de omvang van de Amerikaanse economie en haar dominantie van de financiële markten en die van de grondstoffen, is de Amerikaanse dollar sinds die tijd de belangrijkste wereldmunt.

De Amerikaanse beleidsmakers hebben geleerd die munt te gebruiken als een hefboom in de buitenlandse politiek. Hoe doeltreffend financiële sancties zijn, werd pas duidelijk na 9/11, toen het Amerikaanse ministerie van Financiën jacht maakte op de geldschietters van Al-Qaida. Het Amerikaanse financiële machtsvertoon na 9/11 was veel effectiever en minder duur dan de militaire interventies.

Voor je het wist, gingen de VS hun financiële sancties ook tegen andere vijanden gebruiken, zoals Rusland, Venezuela en Iran. En tegen vrienden (zoals Zwitserland) die ze ervan verdachten belastingontduikers of andere criminelen te beschermen, en tegen bondgenoten die handel wilden drijven met Iran. Andere grote economieën beginnen zich te ergeren aan dat wapen.

Tot voor kort leek er geen alternatief voor de dollar te bestaan. De wereldwijde vraag naar dollars en in dollar gedrukte effecten groeit zelfs sneller dan het aanbod, zodat de dollar sterk is en de rentevoeten historisch laag zijn (en de Amerikaanse obligaties duurder). President Trump zou graag een zwakkere dollar zien, maar heeft ontdekt dat hij daar niet in zijn eentje voor kan zorgen.

De opmars van allerlei digitale munten schept een nieuwe situatie. Sinds de lancering van de bitcoin kent de wereld een golf van monetaire innovatie. De cryptomunten hebben zich vermenigvuldigd. Vaak waren ze weliswaar slechts experimenten of bedrog, en misschien zal blijken dat de blockchaintechnologie interessantere toepassingen heeft dan voor geld. Maar wie het digitale geld nu afschrijft, zal snel even dwaas lijken als de mensen die beweerden dat het internet nooit de faxmachine zou vervangen.

Het bewijs is China, waar de digitale betaalsystemen van Alibaba (Alipay) en Ten Cent (WeChat pay) een explosieve groei hebben gekend. Fase 2 van dat verhaal is de buitenlandse expansie van de

Chinese financiële technologie. Opkomende markt na opkomende markt ontwikkelt China een wereldwijde betaalinfrastructuur. Vandaag zijn de verschillende systemen nog onderscheiden nationale versies van het Chinese origineel. Maar er bestaat geen enkele technische reden waarom men ze in de toekomst niet internationaal zou kunnen verbinden. Alipay wordt trouwens al voor internationale overschrijvingen gebruikt.

Als de VS dom zijn, zullen ze dat proces laten doorgaan tot de dag waarop de Chinezen hun verschillende digitale platformen tot één globaal systeem samenvoegen. Dat wordt D-day: de dag dat de dollar niet langer de belangrijkste wereldmunt is, de VS de superkracht van hun financiële sancties verliezen en niet langer in staat zijn om begrotingstekorten van biljoenen dollars tegen minder dan twee procent interest te financieren.

Als de VS slim zijn, zullen ze wakker schieten en beginnen te concurreren voor de dominantie van de digitale beta-

lingen. De snelste weg naar een systeem dat met Alipay en Tencent kan wedijveren is de libra, de digitale munt die Facebook voorstelt. Met zijn 2,4 miljard actieve gebruikers is dat bedrijf uniek geplaatst om iets op Chinees schaal tot stand te brengen en dat snel te doen. Het zou geen echte blockchain cryptomunt zijn, eerder een digitale munt naar Chinees model.

Er zijn redenen genoeg om dat niet aan Facebook toe te vertrouwen, zoals zijn dubieuze geschiedenis in het verzamelen en exploiteren van de gegevens van zijn gebruikers. Maar iets in die richting moet gebeuren, gesteund en geregeld door de overheid.

Momenteel ziet het Amerikaanse ministerie van Financiën de libra niet zitten en lijkt de Federal Reserve sceptisch. Vorige week zei ook de Franse minister van Financiën nee tegen de libra. Maar die houding lijkt symptomatisch voor de angst voor risico's die het verval voorspelt.

De geschiedenis leert ons dat macht en financiële macht onscheidbaar zijn. De leider in financiële innovatie is de leider in alles: van het Italië van de renaissance tot het imperiale Spanje, de Republiek der Nederlanden, het Britse Rijk en de Verenigde Staten sinds de jaren 1930. Verlies dat financiële leiderschap – vraag dat maar aan het arme pond, dat ooit 4,86 dollar waard was – en je verliest je plaats als wereldhegemoon.

De huidige rivaliteit tussen de VS en China (volgens mij de Tweede Koude Oorlog) focust te sterk op handel en telecommunicatie. Washington moet zich dringend concentreren op de wedloop om het monetaire leiderschap, een wedloop die de VS dreigen te verliezen.

© The Sunday Times

Niall Ferguson is hoogleraar aan Hoover Institution in Stanford. Zijn column verschijnt wekelijks op maandag.